

Motion till riksdagen 2020/21:3322

av **Kristina Axén Olin m.fl. (M)**

Trygghet och arbetsro för skolans medarbetare och elever

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla skolhuvudmän och skolor bör ha åtgärdstrappor med insatser från första timmens frånvaro och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör få i uppdrag att ta fram en nationell handlingsplan mot problematisk och otillåten frånvaro samt att följa upp frånvaron på nationell nivå och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla skolor ska ha forsknings- och evidensbaserade program mot kränkningar och trakasserier och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa skollagen i syfte att underlätta för rektorer att flytta elever som hotar eller mobbar andra elever, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kompetensutvecklingsåtgärder i fråga om kränkande behandling, hot och våld bör genomföras och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i skollagen tydliggöra även elevernas ansvar för arbetsmiljön i skolan och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om omdömen i ordning och reda som en skriftlig kommentar och bilaga till terminsbetygen i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att säkerställa en effektivare och mer rättssäker hantering av anmälningar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra skollagen om att undervisning som huvudregel inte ska vara könsuppdelad och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över de delar av skollagen som rör trygghet och studiero i syfte att tydliggöra och stärka lärares rätt att ingripa och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta straff för våld mot lärare och annan skolpersonal och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Brå bör ges i uppdrag att genomföra en fördjupad kartläggning av brottsligheten i skolorna och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur alla skolors förebyggande arbete mot den psykiska ohälsan kan stärkas och utgå från beprövade och vetenskapliga metoder och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra huvudmannaskapet och ansvaret för elevhälsan och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lärares och skolledares anmälningsskyldighet vid kränkningar och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka rektorns befogenheter att stänga av elever från gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Trygga elever lär sig mer. Därför ska det råda ordning och reda i skolan. Det är lärares, elevers och föräldrars ansvar. Alla lärare, rektorer och elever ska känna sig trygga i skolan och arbetsro ska råda i klassrummen. Det betyder att skolan ska vara fri från stök, hot, våld, kränkningar och trakasserier.

Tyvärr är kränkande behandling fortfarande ett stort problem. Ska skolan kunna skapa en trygg miljö utan hot, våld och kränkningar krävs ett genomgripande och systematiskt arbete. Det måste finnas rutiner för hur hot, våld och olika former av kränkningar ska hanteras. En väl fungerande elevhälsa är också mycket viktig, inte minst för att motverka psykisk ohälsa.

Allt arbete mot kränkningar och mobbning ska vara baserat på vetenskap och beprövade erfarenheter

Det är viktigt att allt arbete mot olika former av kränkningar i skolan är baserat på vetenskap och beprövade erfarenheter. Den brist på kunskap kring kränkande behandling som finns på många skolor behöver åtgärdas. Vi anser därför att Skolverket i samråd med Skolinspektionen, Brå och Folkhälsomyndigheten bör få i uppdrag att utarbeta en webbaserad pilotmodell, liknande Matematiklyftet, i syfte att kunna erbjuda ett digitalt kompetenslyft i frågor som rör att förebygga hot, våld och kränkande behandling i skolan. Det är viktigt att modellen, i likhet med andra insatser mot hot, våld och kränkningar, är evidensbaserad och utvecklas med stöd i aktuell forskning.

Skolverket bör också få ett uppdrag att göra en ny kvalitativ utvärdering av de program och metoder som effektivt förebygger och åtgärdar kränkningar och trakasserier, exempelvis Olweusprogrammet.

Skärpt skollag som säkerställer att det är den som hotar och mobbar som flyttas, inte brottsoffret

Dagens skollag är inte tillräckligt tydlig när det gäller att det alltid är förövaren, och inte brottsoffret, som bör byta skola. Skollagen bör därför skärpas så att rektor har ansvar för att i vissa fall utan dröjsmål och med tvång kunna flytta en elev till en annan skolenhet under en längre tid än fyra veckor, utan att alla andra åtgärder har prövats.

Gemensamt ansvar för att säkerställa att skolan är en trygg plats präglad av arbetsro

Anmälningar om hot och våld mot lärare har ökat under senare tid. I en undersökning från Lärarnas Riksförbund uppger en fjärdedel av lärarna att de utsatts för hot, våld, sexuella trakasserier eller kränkningar inom sin yrkesutövning. Nästan fyra av tio lärare har dessutom blivit hotade med att bli anmälda av elever eller föräldrar. Det resulterar i att lärare drar sig för att tillrättavisa elever eller ingripa vid bråk av rädsla för att bli anmälda. Ett gemensamt vuxenansvar från både skola och föräldrar krävs för att få ordning på stökiga skolor och garantera en trygg arbetsplats för både lärare och elever. Moderaterna vill därför se över de delar av skollagen som rör trygghet och studiero i syfte att tydliggöra och stärka lärares rätt att ingripa vid en ordningssituation.

Det yttersta ansvaret för att skolan är en trygg arbetsplats för elever och personal vilar på rektor. Samtidigt är ansvaret för en trygg arbetsmiljö som präglas av studiero ett gemensamt ansvar som till lika stora delar vilar på skolans samtliga parter. Föräldrarnas ansvar är att se till att eleverna har rätt förutsättningar för kunskapsinhämtning i skolan genom att exempelvis främja god sömn, rörelse och studiemotivation. Väl i skolan måste varje elev också ta ansvar, inte bara för sin egen kunskapsinhämtning, utan också visa respekt för andra elevers förutsättningar till lärande. Därför menar Moderaterna att skollagen behöver förtydligas så att det framgår att även eleverna har ett ansvar för att arbetsmiljön i skolan präglas av trygghet och arbetsro.

Alla skolor ska ha ordningsregler som gör skolan till en lugn och trygg plats, men för att ytterligare öka tryggheten och arbetsron i skolan bör ordningsomdömen, som en skriftlig kommentar och en bilaga till terminsbetygen, införas i grundskolan och gymnasiet.

En effektivare hantering av anmälningar

Parallellt behöver hanteringen av anmälningar förbättras. Huvudregeln ska vara att problem och händelser i första hand ska anmälas till, och utredas av, skolhuvudmannen. Först därefter bör det vara möjligt att gå vidare till nästa instans, exempelvis Skolinspektionen. Detta ställer krav på att skolhuvudmännen dels har en fungerande klagomålshantering, dels har rutiner för att snabbt hantera uppkomna situationer. Moderaterna anser att regeringen bör utreda hur detta kan säkerställas och återkomma med sådana lagförslag som säkerställer effektiva och rättssäkra anmälningsförfaranden och processer som minskar skolornas administration, främjar agerande av skolans professioner i ordningssituationer och säkerställer alla barns och elevers trygghet och studiero.

Jämställdhet i skolan är en förutsättning för att alla barn ska kunna komma till sin rätt, oavsett kön

De grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som är utgångspunkten för skolans värdegrund gäller alla skolor, oavsett huvudman eller inriktning på skolan. Skolans styrdokument och läroplaner är mycket tydliga med att skolan ska motverka traditionella könsmonster och att alla barn och elever ska ges möjlighet att utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån kön. Moderaterna värnar det fria skolvalet och den mångfald av skolor och inriktningar som föräldrar och elever har att välja mellan. Men det bygger på att alla skolor, oavsett huvudman, står upp för och följer den skollag och värdegrund som Sveriges riksdag har beslutat om.

Moderaterna är därför kritiska till den tolkning av skollagen som Skolinspektionen gör vilket ger klartecken till att permanent dela upp flickor och pojkar i exempelvis idrottsundervisningen. Jämställdhet i skolan är en förutsättning för att alla barn ska kunna komma till sin rätt, oavsett kön.

Moderaterna vill därför se över och skärpa skollagen så att det inte råder några som helst tvivel om att huvudregeln i den svenska skolan är att undervisningen inte ska vara könsuppdelad. Detta utesluter dock inte att det även i fortsättningen ska finnas möjlighet för skolor att göra tillfälliga och pedagogiskt motiverade gruppindelningar av eleverna.

Ett nytt brott, våld mot alarmerings- eller skolpersonal, ska införas

Moderaterna har tidigare föreslagit att våld mot tjänsteman bör bli en egen brottsrubricering där straffet ska vara minst sex månaders fängelse. I dag behandlas hot mot tjänsteman och våld mot tjänsteman i samma straffstadgande. Straffet för våld mot tjänsteman blir ofta cirka en månads fängelse. För att dömas för brottet våld mot tjänsteman krävs dock att det våld som utövats haft till syfte att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller att hämnas för en sådan åtgärd.

Moderaterna har vidare lagt fram förslag som innebär att angrepp mot sjukhus- och ambulanspersonal som normalt inte träffas av våld mot tjänsteman – på grund av kravet på myndighetsutövning – ska omfattas av ett nytt brott med en straffskala som motsvarar vad som gäller för våld mot tjänsteman, det vill säga som lägst fängelse sex månader.

Precis som vad gäller sjukhuspersonal omfattas angrepp mot lärare och annan skolpersonal i många fall inte av våld mot tjänsteman eftersom angreppen i fråga inte kan knytas till någon form av myndighetsutövning från lärarens/skolpersonalens sida.

Enligt Moderaternas mening finns det anledning att se strängare på angrepp mot skolpersonal. Moderaterna anser därför att ett nytt brott som tar sikte på alla former av våldsamma angrepp mot lärare och annan skolpersonal ska införas. Straffskalan bör motsvara den som gäller för våld mot tjänsteman. För unga lagöverträdare blir dock i regel reducerade straff och särskilda påföljder aktuella. Ett sådant nytt brott kan benämnas våld mot alarmerings- eller skolpersonal.

Brå ska genomföra en fördjupad kartläggning av brottsligheten i skolorna

Åren 2012–2016 nästan fördubblades anmälningarna till Arbetsmiljöverket om fysiskt våld i grund- och gymnasieskolan – från 230 till 425. Och ökningen har fortsatt under de senaste åren. Enligt Arbetsmiljöverket verkar trenden i skolan följa den allmänna utvecklingen när det gäller anmälningar om hot och våld i övriga arbetslivet.

Brottsförebyggande rådet (Brå) presenterar återkommande rapporten Skolundersökningen om brott. Rapporten genomförs ungefär vart tredje år och senaste upplagan presenterades 2018. Undersökningen analyserar självdeklarerade uppgifter från elever i årskurs nio om deras utsatthet för brott samt delaktighet i brott och andra riskbeteenden.

Mer än hälften av alla elever anger att de under de tolv senaste månaderna utsatts för brott. Givet att skolan är elevernas arbetsplats är detta en helt oacceptabel verklighet och siffra. Det finns troligtvis få yrkesgrupper i arbetslivet som är i närheten av dessa siffror.

Det går inte att veta om det rör sig om en ökad benägenhet att anmäla eller om våldet har ökat. Därtill kommer att ca hälften av alla skolungdomar i 15-årsåldern uppger att de utsatts för brott – de allra flesta i skolmiljön, vilket framkommer i Brås rapport. Mot denna bakgrund finns det anledning att ge Brå i uppdrag att genomföra en både bredare och fördjupad kartläggning av brottsligheten i skolorna.

Insatser för att motverka frånvaro

En förutsättning för att elever ska lära sig i skolan är att de är närvarande. Dessvärre finns det i många skolor stora problem med både otillåten och problematisk frånvaro.

Det behövs skärpta krav på skolor och huvudmän att följa upp och vidta åtgärder när elever har problematisk och otillåten frånvaro.

Alla skolor ska ha en tydlig åtgärdsstrappa med insatser från första timmens frånvaro för att så tidigt som möjligt åtgärda de problem som ligger bakom frånvaron och säkerställa att elever är på plats i klassrummet. Skolverket bör också få i uppdrag att ta fram en nationell handlingsplan mot problematisk och otillåten frånvaro samt att följa upp frånvaron på nationell nivå.

Ökade krav på samverkan för att möta den psykiska ohälsan

Trygga och välmående elever samt arbetsro i klassrummen är en förutsättning för att eleverna ska klara skolan med framgång. Därför är det oroande att den psykiska ohälsan bland ungdomar i högstadiet och gymnasiet ökar och framför allt drabbar unga kvinnor. Att barn och unga får hjälp tidigt är avgörande för att minska risken att en problematik växer och blir än mer allvarlig. Skolans, elevhälsans, socialtjänstens och barn- och ungdomspsykiatrins (bup) verksamhet behöver fokuseras mer utifrån elevernas behov så att eleverna snabbt får den hjälp som de behöver. Trots skollagens krav på förebyggande arbete mot psykisk ohälsa visar en undersökning av Sveriges skolläkare att 80 procent av grundskolorna inte har något sådant program. Det behöver därför ses över hur alla skolors förebyggande arbete mot den psykiska ohälsan kan stärkas och utgå från beprövade och vetenskapliga metoder.

Lagstiftningen måste även tydliggöra ansvarsfördelningen och öka kraven på samverkan mellan aktörerna. Det är också viktigt att följa det arbete som görs av många

kommuner och landsting med att bygga upp en ”första linje” så att barn och unga snabbare får vård och hjälp av rätt aktör. Det ska utvärderas så att enhetliga definitioner och riktlinjer kan arbetas fram. Det behöver också utredas hur digitala lösningar bättre kan fungera som komplement och som guide till vården. Samtidigt bör även dagens huvudmannaskap och ansvar för elevhälsan ses över.

Många unga lever idag en stor del av sina liv på nätet. Hjälp, stöd och behandling måste helt enkelt finnas där unga befinner sig. Inom kort startas ett projekt av SLL för att utveckla och utvärdera en metod för internetförmiddad kognitiv beteendeterapi för vuxna som är tänkt att kunna erbjudas på nationell nivå. Denna ambition bör även gälla barn och unga och vi tycker att projektet bör breddas alternativt att liknande projekt bör säsättas med fokus på barn och unga.

En ökad samverkan mellan elevhälsan och andra aktörer som arbetar förebyggande och vårdande för barn och ungdomar är avgörande för att, i ett tidigare skede än idag, fånga upp och ge stöd och behandling till de unga som lider av exempelvis ångest och oro. Olika yrkeskategorier bör i högre utsträckning arbeta tillsammans för att skapa strukturer som underlättar ett tätare samarbete också med civilsamhället som t.ex. idrottsföreningar och kultursektorn. Alla sätt som tätare kan binda samman och förenkla samarbetet kring elevhälsan med skolan och socialtjänsten, bup och vården borde prövas. Barn- och familjecentraler kan vara en metod. Det som ofta krävs är tidig och snabb hjälp vilket kan underlättas av ett djupare samarbete mellan olika yrkeskategorier.

Trots ett flertal skärpningar av skolans styrdokument är kränkningar, trakasserier, hot och våld fortfarande ett stort problem i den svenska skolan. Pisa 2015 visar att var sjätte 15-åring utsätts för kränkningar och trakasserier flera gånger i månaden och Barn- och elevombudet samt Skolinspektionens statistik visar att anmälningarna om kränkande behandling ökar. I statistiken framkommer också att det i 62 procent av fallen kan konstateras brister i skolans arbete.

Alla som får veta att ett barn far illa är skyldiga att anmäla det till socialtjänsten. Det gäller även vid misstanke om att barnet riskerar att fara illa. I skolan gäller skyldigheten rektorer, förskolechefer, pedagoger, elevhälsan och övrig skolpersonal – oavsett om verksamheten är offentlig eller enskild. Alla som jobbar i skolan måste ha kunskap om hur man ska gå tillväga om någon blir utsatt för kränkande behandling och det ska vara ett krav att alla skolor har program mot kränkningar och trakasserier.

Kristina Axén Olin (M)

Lars Püss (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Noria Manouchi (M)